

Палази сваког четвртка
на цијелом табаку.

Стоје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину;

годишње . . . 6 фнор.

на по године . 3 "

на четврт године 1 " 50.

За Србију годишње 20 дин.

на по године . 10 "

на четврт године 5 "

све друге земље 20 фран.

годишње.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата из Црне Гор-
е сва писма шаљу се са
мом уреднику.

Претплата из Србије у-
пућује се Велишму Вало-
жићу у Београд, а на дру-
гих крајев под адресом
Р. Рамадановић Санаго
(за „Црногорку“).

Претплата примају сви
наши књижари и новинар-
ске експедиције. Нефран-
кирана писма не примају
се.

Број 7.

ЦЕТИЊЕ, 23. Фебруара 1884.

Година I.

Т р и б р а т а .

(Посвећено Новаку Рамову Јововићу).

II.

Р А М О .

Уред наше Црне Горе,
А у село Марковину,
Справља мајка прије зоре,
До два сина у планину:

„Ајте ђедо, Бог ми е нама,
Ђе вас света дужност зове,
Али само саслужајте,
Ваше мајке рјечи ово:

Сјетите се пона Луке,
Кад будете у бој дупи,
Па не ћете ни ви тати
Ка' страшици погинути,

Него спомен, ка' он што је,
Оставити својом роду,
Да паднете ка' јучаши,
Борећи се за слободу.“

Два витеза Црном Гором
Лете тамо ђе се коље,
Ђе ће они, као ваљда,
Турке ејени по најбоље.

У Пиви се купе борци,
Да чекају турску силу
Која хита на Горанско,
Да избаве браћу милу.

Хитно јану до два брата,
Ка' дв'је виле на два хата,
И већ чују из далека
Ђе с' разлеже страшна јека.

Па још брже полећете,
У сред боја угрзувате,
Понадише јатагана
И већ силу турску руше.

Бој се бије, Турчин врви,
Пут остаде вас у крви,
Навр'јед јури турска сила —
Страшна часа, браћо мила!

Стоји кленет, стоји звек
Јатагана пламенијех,
Стоји јавк, стоји јека,
Рањеника несретнијех.

Ђаху узмаћ' Црногорци,
Па да прође турска сила,
Ал' завика соко Рамо,
Брат рођени пона Мила:

„Јуриш, јуриш, храбри борци!
Навр'јед браћо Црногорци!
Некунтимо Турке сада
До Поранског доћи града!“

И већ ено витез крочи,
Јурну у сред турске орде,
Ал' олово клето турско
Сломи балчак ове Ђорде.

Чим у турске уђе трупе,
Проломи му дивно чело,
Па га ено! црној земљи
Стропошта се мртво тјело.

А поп Мило погледа га,
Ма се на ње! не осврну,
Већ ка' соко под крилима
У сред дивље орде срну.

Па разгони турску силу,
Сјече Турке иза врата,
А све виче очајнички:
„Светим брата, светим брата.“

И витеза светех' брата
Од олова и он пада,
Па завика с горком тугом:
„Ђе су моја браћа сада?“

Црногорци јуриш чине,
Узеше га са мегдана,
Уграбише красну главу
Испод турског јатагана.

У овоме врућем боју
Погибоме многи борци,
Ал' побједу одржаће
Соколови Црногорца.

Па набрале момке чиле
Који посе на носила
На Равноме рањенога
Витешкога пона Мила.

Пред њим стара мајка хита,
За Рама га и не пита,
Него скида пона Мила
С грозна одра са носила.

За љекаре одмах посла,
Те му ране зал'јечине
И на ново, кад устреба,
За мегдана приправише.

Марко Врбца.

МОЗАК И СРЦЕ У КИМЖЕВНОСТИ.

(Наставак *).

Видјели смо, да је души човјечној главни орган мозак са цијелом живчаном супстанцијом, како је сложена у организму човјечијем, и са органима чулним који служе за пријем утисака из спољашњег свијета.

Али погрешно би било, ако би се узело да душа, као еманација цијелокупне организационе материје у човјеку, ради *само* и *искључиво* мозгом.

Не, она ради цијелим тијелом, њој служи цијело тијело.

Но од свијех дијелова тијела у најтјешњој кореспонденцији с главним органом душе, с мозгом, стоји *срце*.

Шта је срце?

То питање кад бисмо ставили пред више разнијех људи, колика би разлика била у одговорима њиховијема!

Шта би нам на то одговорио философ, шта ли pjesник, шта физиолог, а шта прст и обичан човјек?

У литератури цијелога свијета, у pjesничтву свијех времена чује се бахат срца. Нема pjesника, а да није коју pjesму срцу отпјевао, или бар да није по неколико пута срце поменуо. Младо дјевојче за рана чује луцу његову, кад почне силније бити о разапете младости склопе, јављајући да се приближује вријеме развитку пуноља живота. Сам народни језик ставља све афекте, сва чуства и осјећања у — срце. За то се и каже: „игра му срце од радости“, „нала му туга на срце“, „срце му се еледило, скаменило“, „срце му је пуно јада“ и т. д.

Читава литература дала би се о самоме срцу саставити, кад би ко подумео, да прикупити и уједно сложити све што су о њему писали књижевници и pjesници свијех времена и народа.

А шта је то срце?

Ако ћемо да добијемо тачан одговор на то питање, не смијемо се обраћати ни филосо-

фима ни pjesницима, него опијема научењацима који се баве природословним изучавањем тијела човјечијег.

Физиолози нам кажу, да срце није ништа друго него мишићни шмрк, који крв из тијела прихвата и опет у тијело потискује, да се њоме занови сва органска материја од које је човјек састављен.

Какав прозачпан одговор!

Pjesник одвраћа главу, да га не чује, а лајак ће у чуду да се зашита: па зар у тај шмрк да се смјести неизмјерна количина радости и жалости, туге и милине, весеља и бола, љубави и мржње, јарости и благости, пакости и зlobe, милости и добротe и т. д.? Зар се то све, цијели тај огромни свијет од афеката, појављује и изводи у човјеку простим механизмом једнога мишићног шмрка?

И за та питања само нам физиологија, та физика органског свијета, може најтачнији одговор дати.

Непобитна је истина то што нам физиолози кажу, да је срце мишићни шмрк, који крв растурује по цијелом тијелу, по што оксидисањем у плућима добије животворну снагу. По томе срце је допста средишни орган животворне материје, од које све у човјеку постаје. С почетком радње његове почиње и живот (*primum saliens* у ембрионалном стању), с престанком радње његове свршава се и организациони живот човјечији — са свијем природно због тога, што је шмрк престао пуљати кроз тијело материју, из које је оно састављено. Поједини органи човјечијег тијела могу за вријеме, на баш и са свијем отказати своју службу, а да се живот ипак не прекине. Откаже ли своју службу срце — све је онај час престало. Сам мозак — иначе тако важан орган — може да се поремети са свијем у својој радњи, па ипак човјек, и ако не живи нормалним животом, није престао живјети све дотле док му срце ради.

Из тога се види велика важност тога мишићног шмрка у тијелу човјечијем.

Ми се даље не ћемо унутрати у излагање физиолошких закона његове радње, јер то се

* Види бр. 5. „Црногорка“, У. 1.

пас не тиче. Задатак је наш, да покажемо у каквој свези и у каквим одношајима стоји срце са мозгом.

Што обични народни језик свијех времена и свијех народа све душевне афекте у срце смјешта, то се даје врло јасно протумачити тим, што се они допста само кроз срце чују. Физиологија нам је већ казала шта је срце и на што је оно; дакле друго што не може се ни тражити у њему и од њега. Ни дубав ни мржња, ни бол ни радост, ни сви остали афекти не иду у срцу, него у мозгу, јер ту се гради свијест о свему што човјек сазнаје. Процес је при том овакав. Спољашњи утисак дотакне се овог или оног живца; овај с мјеста спроводи струју к средишту, к мозгу; овдје се одмах огради свијест о утиску, а та је свијест мила кад годи организму, немила кад му не годи. Свијест о тој милини или немилени мозак саопштава срцу, а ово почне ударати јачим или слабијим бахтом. Је ли се у мозгу оградилa свијест велике милине, цијели се организам потресе, материја органисана и сале у њој троше се у необичним размјерима, и срце мора свом снагом да ради да растури свуд по тијелу животног сока, колико треба да се потроши на накнаду. Обичан говор каже при том: игра ми срце од милине! Обратно бива, ако је спроведен до мозга и ако је у сензоријуму цијела свијест о неугодном каквом утиску. А ваља угодност и неугодност стоје у одношају к организму, па према томе су им и степени јачине обљежени.

Убереш свијет од руже и примирениш га. Дијелови тога цијета такну ти живац за мисао који је изишао у носу на периферију; надражени живац спроводи струју дражи до мозга; механика можданих дјелића с мјеста изврши душевни процес сазнања и огради свијест о примљеној с поља дражи, која се појави у осјећању милине. Милина годи цијелом организму, а на то се највише одзива широк који му шаље животворни сок, и — „нама срце игра“.

Разумије се, да ће срце још више „играти“, ако је милина јача, а та милина може понекад и толика да буде, да срце од силне „игре“ пукне, или да мозак толиком количином крви заплусне, да овај од силне крви изгуби свијест или да му крв изиђе из сасуда и разори га, па и цијели живот с њим уништи.

Са свијем обратно од тога догађа се при утисцима, који у мозгу праве свијест туге, жалости, бола и т. д. Срце ослаби у својој радњи, повуче се к себи тако рећи, „стегне се“, „скамени се“, „следи се.“

(Наставиће се).

МИЛОШ ОД ПОЦЕРЈА.

Приповијетка из народног живота.

Пише Симо Матавул.

(Наставак).

Зором народ се развије. Тога је дана сваки опрезнији био него до тада, и много се што шта предругојачило у начину одбране. На пр, на њским брделима надјети су мали лимбаци, који ће планути ако се у Чучеву кавга завргне, а то нека буде знак другијем селима. Осим тога, казано је свакоме гдје треба да се сви стечу, пошто се прве пушке огласе, како ће сви бити на окупу; а ако се стане узмицати, знао је сваки на коју ће страну, куд ће се најпрече стићи к оној браћи што су им најближа. Уговорено је и то, да ноћу ни по што не напуштају село пак да се збијају у пећину, као што учинише три ноћи засебце по Милију наговору; него нека људи остају пред својим кућама, страже на својим мјестима, а главари ондје гдје је срочните свима кад се узбуна појави. Еле, уређено би, како је, по здравоме разуму, давно требало да буде. До душе, није се био сав здрави разум пеллио из Чучева ни прије тога дана; али, као што знамо, бјеше одврљао некуда онај што је од свијех својих земљака највише имао тога ријетког и драгоцјеног дара Божјег, и који је у исто вријеме био најхладнокрвнији између њих — као што свијетли црвеним свијетло ухочење с којег се вратио баш у очи тога дана.

Кнез Милија гутао је свој пјед, првог дана, ај не мога савладати се кад видје е се тај ред распростраје и прими по осталијем племенима одмах сјутра дан. Виђе, пови, свијетли дух провија међу људима; сваке се прибра те се нико не боји пенадне, него сваки зна што очекује и шта ће да ради. Понакне ли се што сумњиво с неке стране, стотине ороза задигоше једанак и стотине гвозденијех грла опружи се једанак пут тамо. Дакле, види се, пенадна их не задеси лако, а отворени галадај, тако уредни и сложни, одбише као од шале. Пак, све је то из главе оног грбоње Милоша, којег би он — ради оца — мрзео и да му је ортак у пачином послу, а камо ли не ће кад му мрани све његове основе. Барем да се уоже провући до града пак да извјести Турке о свему томе. Ни то! Онај грбави ђаво удесно је страже тако, да се по највишој помрчини не можеш одмаћи неопажени. А, осим свега тога ред је Милији да ноћна, с осталијем главарима, те, хоће ли, не ће ли, још да повлађује Милошу, ако не ће да сам себе ода. С накленим жељама оде он прву вече на ноћиште с осталим главарима гдје је и Милош био.

Грдни Ијуда, како сједе украј огња, поче да га задјева. Најприје му бјеше почео пребацивати како се, тобоже, главари и како се намеће, али се брзо силете јер не мога ни једнијем примјером да потврди своје клевете. Та Милош је увијек своје предлоге из далека наговјештавао, како ће их старији схватити и они их као из своје главе извијети. У тој невиној мајсторији он је увијек и успио. Немогући га, дакле, у томе закућити, стаде да му грди мртва она. Залуду је дружина мирила горопадног Милију, залуду је и Милош мучао, онај се то више жестило и нападао. Најзад, Милош уста и хтједе да се удаљи, али онај га нагло ичепаче за руку, привуче га те га немиле удари руком по образу. Четверница њих, што бијаху ту, машише се једанак за оружје, али Милош бржи од муње стаде међу њих и поче их преклињати свачим на свијету да с мјеста прекину кавгу и ипад њега ради. „Та не ћемо, ваљда — рече Милош — почињати нашом крвљу. То би било од Бога проклетство. Нека је просто и заборављено ово, да народ не дочује. Ко није кадар себе да заборави у општој невољи, не било га, браћо“. — Тијем ријечима умири своје пријатеље, а онај посрамљен одлуче са. Тек, по што се онај добро поодмаче, Милош наслони главу на Серафимово кољено и исплака се горко. Венадије, Шипро Шипак и Прваш Милунов пуцаху неко доба, а послѣје за дуго говораше о злом човјеку, кнезу Милију.

Тако му прође дан а тако ноћ, пошто се врати.

Сјутра дан, кнез Милија попео се на бријест више куће, а дуга му пушка свијетли се у чести. Свак се чуди томе послу. Цијели је дан тако провео, а у вече не дође к оној четворници, а до душе нијесу му се ни надали. Они су се комад ноћи разговарали пак полијегаше и поспаше. Кад би пред зору, Венадије чу кроза сав људске кораке и неко шапташе. Он се тргну, протарка главље и пробуди дружину. Гомлина људи стиге к огњу, а међу њима Милија везаних руку наопако. Страже га ухватиле гдје се враћа из Требиња, а нијесу га опазиле кад је тамо ишао, прем да су чуле нечије кораке. Кад се раздани, скупинше се људи те га стадоше испитивати. С почетка се Милија нешто брбљаше, тобоже као да је тамо ишао послом, али видећи сам да је смишљена така обраба, удари у псовку и стаде народу прјетити. Сви једногласно — и брат му вети — осудише да буде стријелан, те четир момка поведоше га у „визину пећину“ и одмах извршише народну пресуду. Милош се снуждио и готово да му сузе групу пред народом, али се нагло трже те као

одговарајући сам себи повика: „не, није рђав знак, јер не започесмо братском крвљу, него крвљу поганијом од думанске, крвљу издајничком“. — Тако је, тако! повигаше сви и узеше као добру слутњу тај догађај.

Тога су се дана развињивали посланици од разних племена. Видјело се да се примачао пошљедњи час. Женске су уздишнути спремаље се за полазак. Кад се умрачи, Чучевљани прихватише и пропратиле женске и нејач онијех што су им с леђа, те заједно са својом чељад наслак допратиле их до приморске границе. Кроз муклу ноћ чуло се потмуло јепање и цијелови при растанку. Људи се стегнутијем срцем повратиле на празна огњишта, али у исто вријеме осјећаху да им је велики терет са срца спао. Сад им ништа руке не веже, како им први поволан глас стиге с разбојништа. Нијесу дуго чекали. Пред актам заупуцаше топови на граду, тобожњи шемлук ради побједе аскера тамо у средини крајине. Стари маришет турски, али им не помозе овога пута! Улак стиге и нашијема, да су устаници до ноге потукли војску и порука да се и они дижу. Као одговор шемлуку илануше стогови по брдељцима и заупуцаше пушке с ове стране. Турци изабоше из града и ударише. Бој се заврже и потраја док их мрља доћ не раздвоји. Турака је пало много, јер су сљепо настали, а влаха са свим мало, јер бјеху добро заклоњени. Кад људи починуше, илану манастир, стара задужбина српских везножа. Пламен је лизао до неба и чаробно освјетљавао око. Никома ни на ум не падаше да гаси огњ; та и до сад свијетли је он неколико пута на тај начин таке призоре. При тој свијетлости Милош је пјевао уз гуселе а људи га слушаху. Манастирјет скупа од тога, не би човјек ни замислити могао.

(Наставиће се).

Митрополит црногорски Василије Петровић.

Нише Марко Драговић.

(Наставак).

Тешко, и у свакоме одношају опасно, вријеме бјеше у Црну Гору кад дође владика Василије из Руенје. Унутра раздори и крвопролића, а од изван са сваке стране опкољена турском војском, која сваки час пријелаше кад ће јурнути на Црну Гору. Но Василије не клону духом. Он се својски, са свом силом свога великога духа и енергије, заузео да искоријени ала која тразху Црну Гору у њеној унутрашњости, и да отклони опасности које јој пријелаху од изван. Најпријед он предузе мјере да се прескоче међусобне и да се племена измире међу собом. Са оним једну он је отишао по свој Црној Гори, да у истијема мјестима, гдје произлази зло, стане истоме на пут.

У свако племе он је скупио племенске главаре и народ, корио их за међусобне снаге, уговарао их да се браќици њимире. Престављаше им какве опасности пријете Црној Гори од сваке стране, престављаше им тешко стање у коме се налазе њихова браћа под турским јармом ропства. Говорише им да се не даду варати турским јакнијем обећањима, да не узимају примјер са издајца своје отаџбине, који одрине себи образ и предадоше се Турцима. Сокољаше их на јунаштво и позиваше се на јуначки приправљају к рату са Турцима за спасење своје домовине. Причање им о дочеку у Русију како га је Царица велике једноплене и једноверне Русије пријатељски дочекала, како је дарове послала главарима и јунацима црногорскијима, како је обећала своју помоћ да не ће допустити да душмани потлаче Црну Гору.

Пријечи владике Василија свуда су имале жељени успјех. С највећим одушевљењем поздравили су Црногорци пријечи владичине кад причаше о дочеку у Русији, и о томе да је царица руска обећала Црногорцима помоћ. Црногорци су и тада високо цијенили силу Русије и држали су Русију за највећу и најјачу државу у свијету. И ако је Русија толико била удаљена од Црне Горе Црногорци су је тако близу држали, и такве надежде на њу полагали као да су ту велику силу гледали пред својим очима. И право су имали Црногорци кад су се тако надали на Русију и кад су је тако близу престављали, јербо и ако је Русија географично била од Црне Горе толико удаљена, опет је она била најближа души и срцу свакојега Црногорца. Она надежда, коју су свагда Црногорци имали на велику Русију, имала је за Црну Гору најсрећније последице. Мислио да за племића Црне Горе стоји велика Русија, као њена одбрана и заштита, која је готова сваки час пријекочити Црној Гору у помоћ, прилазала је црногорскоме, и тако највећему јунаштву, још вишу силу и енергију ради борбе са Турцима. Од како је Црна Гора ступила у пријатељски савез са Русијом Црногорци су почели осјећати себе тако силнијема да су се они већ престали бојати непријатељске силе и сматрали су себе непобедимима, будући су своју велику пријатељницу Русију сматрали непобедимом.

Велика је то ствар, како у животу једнога човјека, тако и у животу цијелага народа, кад у тренуцима мучињима и опаснијема има се надежда да ће ко

доћи и помоћи избавити се из те велике опасности. При усклику „а! још мале, држимо се и не дајмо се, скоро ће нам доћи помоћ!“ човјек не удвостручи а удвостручи своје силе у борби са опаснишћу. У тој очајничкој борби, макар да и не дође помоћ, опасност прође, или због тога што је одбијена јуначком борбом, или због тога што се промијение околности. Како му драго било — страдацац је из опасности спасен. Но ево ти зло кад човјек има у животу да издржи неку борбу, а при том нема подршке и нема надежде да ће му одакле помоћ доћи; онда и велика сила, онда и велика енергија губи своју силу и енергију, изнемаже под теретом борбе, пада духом и мало по мало тешкоће и мучке надилазју га и он паше.

Овако је нешто било и са Црном Гором од како је остави попледни Пријојевић Ђорђе. Душмани њени бреху силни, борба бјеше најжесточија, помоћи ни од куда, надежде ни на кога, под великом борбом Црна Гора све више и више падаше и дошла бјеше до крајње тачке падања. Као икад икоме у Црној Гори у ово вријеме могаху се примјенијети оне пријечи владике Петра II.: „Сирак тужни без ниђе никог“. Грозно је то и ужасно бити сираком без ниђе никог! Не дај тога Боже ни душманину а камоли пријатељу!

Од како се упозна Црна Гора са Русијом она већ не бјеше сирак без ниђе никог, по доби са брата и друга велику и силну Русију.

Доиста златнијема словима може се започети онај период црногорске историје кад се започе познанство и пријатељство Црне Горе са Русијом.

Главари и народ црногорски приступали су и љубили владику Василија у руку и под његовијем благословом мирили су се. Обећаше му и закључе се да ће заједнички одити против душманина крета хришћанског и даће им слободу. Неки се сами добровољно називаше да ће одити да убију и Турке који бреху дошлци да јуног харач, и Црногорце који се бреху претали Турцима.

По што је владика Василије обинао сва племена; по што је унутрашњи мир повратио; по што је приправио народ к борби јуначкој а душманином, онда се је вратио у своју егзоплицу на Цетиње и ту окупио око себе главаре црногорске, те им прочитао грамату од царице руске, и подијелио им дарове цареке, које долесе из Русије.

(Наставиће се).

ПЈЕСМЕ ИЗ ВАСОЈЕВИЊА.

(Наставак).

I.

Вук Брајотић, његова жена дијена Брђанка и
паша од Требиња.

(Пјевао Милан из Доње Ружанице, а поријеклом
из Забрђа).

Подиже се паша од Требиња; 1
Ојде паша Колашину граду
С његовијех тридесет пашајија,
А да купи цареву мирлију;
Те ту сједи три-четири дана, 5
О ледноме дану Митровоме.
Одатле се паша подигао;
Ојде паша у Куче камени;
Бе 'но турска нога не прескаче;
Те ту сједи по године дана. 10

Сви главари кучки дохотише;
И пешкеше пашу доношше,
Купи паша порез и харача;
На дијетџ од десет година;
Купи харач од седам година. 15
Сви главари кучки дохотише;
На дивану пашу од Требиња;
Не доходи једно влашче младо;
Младо влашче Дрекаловић Мале;
Вели Турчин, паша од Требиња. 20

„А за Бога, сви кучки главари!
Што је, Лале мени не долази?

Али ми се Лале одметнуо?²⁴

Веле њему сви кучки главари:

„Није ти се Лале одметнуо, 25

Но све овце у планину чува,

Брата нема, братучеда нема,

Нема код ког оставити браве.“

У то мало не тија пријеме,

Те се гора преобуче листом, 30

Земља црна травом и цвијетом;

Стаса јатње б'јело за нециво,

А бијела грудa за једино;

Сјави Лале овце од планине,

До Медуна дојави до града; 35

Ту је с њима појцу коначно.

Ту помузи три стотине браве,

Те ту грудy вељу успиру,

Која макла до дванаест ока;

Те у јутру код наше отидне: 40

Довеле му краву јаловицу

И пшгиркињу²⁵) од девет годпиа,

Два товара бијеле пшенице,

Један товар масла и скорупа,

Грудy сира од дванаест ока. 45

Доцкан дође Дрекаловић Лале,

Доцкан дође, ама добро дође,

Пред нашом је диван учинио,

Пашину је руку пољубио.

Те му паша 'вако бесједио: 50

„Што си ти ми, Лале, зашто ти?

Јеси ли се мене одметнуо?²⁴

На то Лале наши одговара:

„Нисам се ја теби одметнуо,

Но све овце у планини чувах; 55

Брата немам, братучеда немам;

Код кога ћу браве оставити?

А сад сам ти доша' на дивану:

Чини, пашо, што је тебе драго.“ 60

а му вељу пешкеш потурио.

а'ман му је паша говорио:

„Аферим ти, паше соколови!“

а га сједи уз десно кожено;

а му кафе даје и дувана;

а у томе иглан затурише. 65

а га пита паша од Требиња:

„За Бога ти, Дрекаловић Лале!

Како би се паша оженио

Са некаквом лијепом девојком

Или л'јеном удовицом младом, 70

Или невјестом, скоро доведеном,

Што би била наши пашиница?²⁴

а то Лале њему одговара:

„Чули мене, пашо од Требиња!

Не знам цуре, нити знам невјесте, 75

Нити какве л'јене удовице;

До ћу тебе, пашо, сјетовати.

Има тамо у Васојевиће

Б'јела кула Брајотића Вука;

Два су брата, до два Брајотића — 80

Једно Вуче, а друго Јоване,

Има Вуче кићену Брђанку.

Јешме наши пашиница била,

Јо у тврде руке запанула;

Је даду њу до два Брајотића, 85

Џоклен оба погинути не те.“

ман паша њему бесједио:

Овну.

„Ајде, Лале, паше соколови;

Те ти узми тридесет пашајлија, 90

Те отиди у Васојевиће,

Те до куле Вука и Јована,

Бе ћеш оба жива учатити;

Ту пограби Вукову Брђанку

И доведи мени на дивану.“

Лале тај ман бјеше говорио: 95

„Амак, пашо, драги гоесподаре!

Немам коме овце оставити;

Но ми леже овце у торове.“

Паша њему аман прифатио;

Шаље тамо своје пашајлије. 100

Отидоше тридесет пашајлија

Отидоше уз Куче камене;

Те дођоше у Васојевиће,

На Лопате код Вукове куле;

Ту не бјеше Вука, ни Јована; 105

Вук отиша' у чету јуначку

До бијела Колашина града;

Јован чува овце у Веруцу;

Без сама је баба Брајотића,

И код ње је Вукова Брђанка. 110

Кад дођоше тридесет пашајлија

На Вукову од камена кулу,

Они вичу из грла бијела:

„Јееу л' дома Вуче и Јоване?²⁴

Но да видим Вукове Брђанке! 115

Проз прозора главу протурила,

Б'јелим грлом њима бесједила:

„Оваје нема Вука, ни Јована;

Вук отиша' у чету јуначку

Колашину граду Бијеломе; 120

Јован чува овце у Веруцу.“

То је њима још милије било:

„Донеси нам једну купу вина,

Или пашиницу тридесет пашајлија.“ 125

Она млада на ноге скочила,

Она сигра низ бијелу кулу,

Те се спусти у подруме пивне;

Уточила једну купу вина,

Те изнесе међу пашајлије.

Кад попише ону купу вина,

Они купу натраг поврнуше, 130

А Брђанку л'јену учатилише;

Поведоше низ Лијеву Р'јеку.

Ојде јадна, грдна, кукајући!

Све имени Ђевера својега, 135

Па у тме 'вакe прогледара:

„Бе си, Ђевер', није те не било!

Е мене су поробили Турци!

Сама оста Брајотића баба,

Сама оста на бијелу кулу.“ 140

Ту се баба јаду дојегрела:

Подбила је пушку Брајотића,

Абердана пушке дофатила,

На прозору пушку протурила,

Па јој живу ватру поклопила. 145

Саломе се високе пласине,

А одјекну брда и долине;

Зачу Јован горе код оваца,

Ње чувао овце у планину,

И код њега тридесет чобана. 150

Јован виче на тридесет чобана:

„Браћо моја, сви соколови!

Пуче пушка на бијелу кулу,

На бијелу Брајотића кулу:

Ја млим, да је Вуче погинуо, 155

Ну ви ваше смишљајте овце

И два друга код њих оставише;
А ми зидо на Лопате рание,
На бијелу Брајотићу кулу,
Да видимо јел' погину Вуче?» 160
Погнало је тридесет чобана,
Као тридесет свих соколова;
Сви подбаше свијетло оружје,
Те добоше на бијелу кулу.
Кад на кулу, — похарана кула, 165
Поробљена Вукова Брђанка!
Јован пита остаралу мајку:
«Како ми је моја снаха мила?»
Јовану је мајка бесједила:
«Е јесу њу Турци поробили;
Одведоше на Медуна града,
Да ожене пашу од Требиња.
Три, сине, ако Бога знадеш!
Боје ти је рзно погинути,
Но у томе вијек вјековати.» 175
Јован поје пиз Васојевиће,
И за њице тридесет чобана.
Кад су били преко Вјетерника,
Турци јесу на Бучу равном;
Јован дође на Бучу равном, 180
Турци беху на граду Медуну.
Зауцнаше пушке на Медуну;
Оженише пашу од Требиња.
Тај маи Јован био говорио:
«Ајте, браћо, тридесет чобана, 185
Ударите на тридес чадора,
На пашине тридес пашајлија;
А ја оћу пашину чадору.
Немој нико пушку истурити,
Док не чује цофердана вога!» 190
Сједи паша и весеље гради,
Вином служи Вукова Брђанка.
Вино пију Турци крајиници;
Она рои сузе, пиз оборице.
Паша њојзи ријеч проговара: 195
«Шта то ти је, Вукова Брђанко?
Али немаш за сватове дара?
Али сам ти паша небичан?»
Она тај маи њему бесједила:
«Нијесам ја томе се падала, 200
Нијесам ти даре прирављала;
До надам се у Бога милота,
Ја у Бога и ђевера мога.
Доћи ће ми Брајотић Јоване,
Е ће мене брзо походити. 205
Љене ће ти дарове дошети:
Из пушакa врелијех крушакa;
Јатаганом скројиће хаљине;
То те бити сватови!» дарови.»
Ал' не мари паша од Требиња! 210
Гледа паша кићену Брђанку,
Као соко голубицу плаху;
Те с њом ради, што је њему воља.
Растурно тридес пашајлија
На пшине тридесет чадора; 215
Сам остаде с Вуковом Брђанком.
На њој стаде вако говорити:
«Распуцај ми пуце под гр'оце;

Распуцај ми ковче јекдерлије;
Оћеш са мном на душеке л'јегат'» 220
Оће ова, чарета јој нема!
Нема спаса, на' може бит' дручке!
У то стаа Брајотић Јоване;
Јован слуша, што паша збораше.
Колико му срце заиграше, 225
Завече му за силва оружје.
Ту он гађа од Требиња пашу,
Али није пашу погодио.
Паша скочи на поге лагане,
Сам у гаће и б'јелу кошуљу; 230
Па похита на Ђогина свога,
Те Ђогина коња закрочи.
Ал' у Куче Ђогат не помаже,
Но су Куче клете камените!
А за њим се Јован натурно 235
И за њиме Вукова Брђанка.
Ту савише пашу од Требиња,
Те га жива одмах уфатише,
Те под чадор б'јели доведоше.
Кад то виде тридесет чобана, 240
Посекоше тридес пашајлија:
Сваки носи од Турчина главу.
У то Јован њима проговара;
«Аферим вам, тридесет чобана!»
Те у чадор пашин удегоше. 245
Јован пашу на мукe турно:
Он му десно око извадио
И десну му руку саломно,
Па лијеву ногу у кољено.
И усече дреновога стапа, 250
Па му даде у лијеву руку,
Па га прати у земљу Турчију,
Да он проси, да се љебом рани.
Нека знаде ће се оженио,
Нек се сади на турске кафане; 255
Е те га ће милувати Турци;
Узео је Вукову Брђанку;
Воде те га ће милувати.»
Тај маи Јован дома окренуо.
Оде дома здраво и весело. 260
И дружини раздијели благо,
Немће себи ни динара пара,
До дружини благо подијели;
А он узе пашина Ђогина
И узео пашино оружје. 265
А тридесет глава од Турака
Донијеше на Вукову кулу;
Окитише кулу и авлију;
И вринуше Вукову Брђанку.
У то стаа Брајотићу Вуче, 270
Он обаше русвај учинити
Својој л'јеној, кићеној Брђанки;
Али не да Брајотић Јоване:
«Немој, брате, Брајотићу Вуче!
Јер зулуму ништа није крива.» 275
Тај маи се је Вуче поврнуо:
«Е јунаци, весела ви мајка!
Вама мајка, што ве одранила,
Мене овије браћа и дружина!»

(Наставиће се).

ЦРНОГОРСКЕ СТАРИНЕ.

Једно писмо Митрополита Петра I.

82.

Високоблагородный Губернальный Советникъ и
внорода Бокототорской Црковникъ, Господинъ Отъ Суипе!
Изъ вѣшаго почтеннога отъзива — вѣдѣкатогъ

М10 сего мѣа. 19го числа, с пуннимъ удовольствіемъ
монѣтъ, усмотрѣсамъ, прибіати ваше у Боку, съ на-
логами вѣшаго всемілостивѣшаго МОНАРХА, за
уравляти внутренній порядокъ у истой, и пограви-
чимъ дѣлами. Узнѣлѣмъ ову стваръ сердечно вамъ
желѣти, да дужности вѣше службѣ, будете руково-
дити у свакогъ своемъ удовольствіи успѣшно, и сход-
но благимъ желаніямъ вѣшаго Двора и експтра, подѣ

коимъ тај Народъ цвѣтава. На исти начинъ, на свиѣмъ Благороднимъ желанијма, која парикавате, и имате крмене, називъ усердившии благодарнимъ, жељени, и такохеръ замишља вамъ показати, съ любовио пограничноу душевна чувства моя — а особито, за пробождение ваше отъ крови и трагеди наше славянске; за то питање стоимъ надеждомъ да ће те знати уникнути у својства овога Народа, зиниоу офеншии свој езикъ, и она приводити къ својему концу пресвѣтле истине и правде, којеке васъ отдиловати у ове краје, и истинита моя желанија у тврдити у праву циѣну моего почитанија, съ коимъ имамъ честь васъ увѣрити.

Петини Септембр: 8/20 дия 1816.

Черногорскій Митрополитъ,
Петръ Петровиѣ.

Traduzione.

In data 20. 7. mbre: 1816.

Il Monsignor Metropolita del Montenero riscontra il ricevimento del foglio 19. corrente, М 1., del Ces: Regio Capitaniato Circolare d'Albania, ed esterna il maggiore contento e giubilo per la grata circostanza, che la detta Carica sia stata conferita dalla Sovrana Clemenza alla ben meritevole persona del Sigr Consigliere de Suppl, del di cui felice arrivo a queste parti presenta le proprie congratulazioni, nella fiducia sicurissima che la di lui Amministrazione promuoverà sempre più il bene degl' Abitanti, e la buona corrispondenza Confinaria, a cui sarà pur egli per cooperare con sommo genio; mostrandosi grato dell' attenzione usata nel prevenirlo della sudd. nuova destinazione di S. M., la di cui sapienza ha saputo fare una ottima scelta; compiacendosi grandemente che il prelodato Sigr. Consigliere de Suppl, oltre le altre di lui distinte qualità, sia di Nazione, e di Lingua simile di questi Popoli; e facendo varj altri complimenti in testimonio dell' Amicizia che promette, e de' sentimenti indelebili che sarà per nutrire per una sì degna, e ragguardevole persona

Vujossevich, I. R. Interprete.

Pres. li 22. 7. bre 1816.

Serve di semplice riscontro, e passi
ad Acta sotto il N.ro 1.0

de Suppl
Cap.

82.

(Саопштио С. II.)

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Позориште.

Као што је већ јављено у прошлом броју „Црногорке“, добровољно позоришно друштво читаонице цетинске представљао је у уторник 14 св. м. први пут, а за тимъ у суботу 18. н. с. м. по други пут трагедију нашега Шекспира дра. Лаза Коетића: „Максим Црнојевић.“

Ово је био један врло одважан корак од наше добровољне позоришне дружине. Одмах на првом почетку своје улости посред трагедије и узети на своја добровољачка рамена представу једнога тако гешког комада као што је Максим Црнојевић — тешког и по свом вјештакном драматскомј склону и по психофизиолошкомј анализирању разних карактера и по заносном полету поетских мисли и по необичној у нас

техники јамбичкога стиха — за то се хоће много смјелости и још више самопоуздања.

Признати морамо, да смо се не малом већином ишчекивали прву представу „Максима Црнојевића.“

Али сад, послје прве и друге представе, су толико вишном радошћу признати морамо, да је самопоуздање нашега позоришног друштва са свијем оправдано и умјесно било.

Оно је издржало своје глумачко крштење баш у представи тако тешкога комада као што је „Максим Црнојевић.“

На не само то, него се испело на висину праве уметничке глуме — на велико, а разумије се и најпријатније изненађење свијех који су били еређи да присуствују овој представи.

Првенство припада без свакога спора самоме Максиму Црнојевићу (г. Блажо Петровић) и његовој мајни Јевросими (гђа. Мила Павловићка).

На г. Блажу Петровићу у видјелу се, да је кроз проникао своју улогу. Он влада њом као савршени виртуоз. Он умје да даде потпуно природнога израза афектима потресене душе, било да су ти афекти изјављују у страсној провали јарости и гњева, која му успаласла душу при погледу на нескладност њене унутрашње садржине и наказаног јој спољашњег облика, било да се све то махом раширети и превраће у мишину и благост пред андиоским погледом мајке му, било да је баш тај поглед такне у најосјетљивији живац. И то све изводи он с таквом лакоћом, с толиком прецизношћу, у тако одмјереним границама и облицима, без и најмање усљености, без икакве нагете, као да је вијек вјековао на тим штицама што свој значе. И кад му се душа уповриши, кад су јој све моћи усангарене, кад је ништа не узбуђује, — он умје и то да нам представи као прави вјештак: не видимо му на држању, на покретима ништа што би показивало неку узбуну, мишћи почивају у нормалном положају, јер моторни живци не спроводе из мирнога средишта душе никакву узбуђујућу струју, само се из оборених очију и распуштених на лицу прта чита перманентни бол душе. Не зна се, у ком је моменту слабе или боље рећи теже било погледати га. Сцене, као што је она пред огледалом а одмах за тимъ пред мајком, на онда пред оцем му Ивом, на она са сликом у руци, на пред расцјетјем, на на повратку у Црну Гору, на над умирућим му побратимом Милошем, — те сцене остаће дубоко усјечене у душу свакога слушаоца нити ће се икад моћи изгладити.

Ми смо гледали у улози Максимовој прве вјештаке на позорицима српским, гледали смо више пута покојнога Лазу Телечког, Бранића и Ружића. То су припознати, изучени, рутинисани глумци. Г. Блажо Петровић не би се нимало поистидо пред њима у улози Максимовој, и могао би је представљати ма пред којом публиком с највишим успјехом. У неким особинама чини нам се, да му се нигде не би могло наћи парца, а то је у коректном држању и у чистом елегантном изговору, који је од природе својствен г. Блажу Петровићу.

„Максим Црнојевић“ ће се без сумње још више пута представљати на нашој позорници, било од наше позоришне дружине било да друго које позоришно друштво овамо дође. Али, иза представе г. Блажа Петровића, не би би било никоме ласно узети на себе улогу Максиму. „Мучна би то била студија!“

(Стрпшиће се.)